Den danske økonomiske situation

Den danske økonomiske udvikling vil i 1974 blive påvirket af de kraftige olieprisstigninger, der er indtruffet siden oktober 1973. Danmark får i højere grad end andre industrilande dækket sit energiforbrug gennem import af olieprodukter. Hele energiforbruget må importeres, og ca. 90 pct. heraf dækkes af olieprodukter. De gennemsnitlige priser på olieprodukter er fra oktober 1973 til april 1974 steget med ca. 170 pct., og det har medført, at uligevægtstendenserne, der i mange år har karakteriseret dansk økonomi, er blevet endnu mere udtalte.

Udsigterne for 1974

Det økonomiske Sekretariat udsendte i marts i år sin årsoversigt, hvori indgik en bedømmelse af konjunkturforløbet i 1974. Af den viste tabel fra oversigten fremgår tydeligt, at der i 1974 må forventes en aktivitetsdæmpning i forhold til det meget høje 1973-niveau.

Væksten i industrieksporten på 8 pct. i faste priser ventes at svare til en vækst i løbende priser på ca. 20 pct. Den mængdemæssige stigning i 1974 skønnes at blive identisk med stigningen i 1973. Denne moderate vækst, der kan forventes i 1974, må ses i lyset af de store olieprisstigninger. OECD udsendte ved årsskiftet en rapport, hvor man skønnede, at den reale økonomiske vækst i 1974 i medlemslandene ville blive 2,5 pct. mod 6,5 pct. i 1973. Denne afmatning af det internationale konjunkturforløb kan medføre afsætningsvanskeligheder for den danske industrieksport i 1974.

For eksporten af landbrugsvarer og konserves med fradrag af råvarer til landbruget kan der i 1974 kun påregnes en mindre stigning. En medvirkende årsag hertil er, at der må forudses mindre eksportmængder for nogle varer, samt at priserne på importerede gødningsstoffer vil gå stærkt i vejret.

Den her skitserede udvikling for industri- og landbrugseksporten fører til, at der i 1974 kan forventes en samlet forøgelse af eksportindtjeningen på 5,7 mia kr. eller kun knapt 15 pct. mod en stigning på godt en snes procent sidste år.

Udviklingen i efterspørgsel, import og produktion
(regnet i faste priser)

Procentvis stigning i forhold til året før	1971	1972	1973	1974
Industrieksporten[1])	5,5	11	8	8
Erhvervenes faste nyinvesteringer[1])	÷1,5	3	17	6
Offentligt køb af varer og tjenester[1])	6,5	4,5	2–3	2–3
Boligbyggeri	0	27	15	÷20
Privat forbrug	2,5	3,5	4,5	3
I alt	3,5	5,5	6	2,5–3
Byerhvervenes vareimport[1])	÷3,5	5,5	20–21	±0
Byerhvervenes bruttofaktorindkomst (incl. den offentlige sektor)	4	5,5	4,5	3

1. Excl. skibe og fly.

De erhvervsmæssige nyinvesteringer steg fra 1972 til 1973 med ca. 17 pct. i faste priser. Stigningen kunne i høj grad tilskrives de optimistiske forventninger til vort EF-medlemskab. I første halvdel af 1974 må investeringerne fortsat skønnes at vise opgang, medens der i sidste halvdel må forventes en nedgang i investeringstempoet, først og fremmest på baggrund af de forventede afmatningstendenser i konjunkturforløbet. For året som helhed synes det rimeligt at antage, at erhvervenes faste nyinvesteringer vil være 6 pct. højere (i faste priser) end i 1973.

Boliginvesteringerne i faste priser, der i 1973 lå 15 pct. over det i forvejen meget høje niveau i 1972, må forventes at falde med 20 pct. i 1974. Dette indicerer, at der bliver igangsat cirka 40.000 lejligheder mod 50.000 lejligheder i 1973. Bag denne udvikling ligger blandt andet den begrænsning af lånemulighederne for boligbyggeriet, der blev gennemført i 1973.

Det offentliges efterspørgsel efter varer og tjenester til offentligt forbrug og til anlægsformål synes at blive præget af samme lave vækst som i 1973, d. v. s. 2–3 pct., målt i faste priser. Denne stigning dækker over et yderligere fald i det offentliges anlægsaktivitet samt en moderat udvikling i driftsudgifterne.

Det private reale forbrug forventes i 1974 at ligge 3 pct. over 1973-niveauet. Denne stigning skyldes, at forbruget i første halvår vil være præget af opgang. I andet halvår derimod vil indbetalingerne af restskat og tvungen opsparing samt de højere oliepriser medføre en reduktion af husholdningernes forbrug.

Alt i alt vil ovennævnte tendenser i de enkelte efterspørgselskomponenter føre til, at der for året som helhed vil være en svagere efterspørgselsopgang i den indre økonomi end sidste år. Det økonomiske Sekretariat forventer en

efterspørgselsopgang i faste priser på 2,5–3 pct. for 1974 mod 5,5–6 pct. i 1973.

Importforløbet i 1974 vil blive præget af den moderate stigning i efterspørgselen i den indre økonomi. Sekretariatet skønner, at der ingen stigning vil ske i de importerede mængder. Derimod vil de kraftigt forhøjede råvarepriser, og her især priserne på olieprodukter, fordyre importen mærkbart i 1974, således at importværdien må forventes at stige med 9 mia kr. i forhold til 1973.

Det økonomiske Sekretariat afslutter sin gennemgang af de økonomiske udsigter for 1974 med at påpege, at de voldsomme olieprisstigninger i slutningen af 1973 og de sideløbende prisstigninger på en række vigtige råvarer har forstærket de uligevægtstendenser, der i forvejen var i den danske økonomi. Således kan Danmark i 1974 forvente, at forbrugerpriserne vil stige med ca. 15 pct., og underskuddet på de løbende poster på betalingsbalancen vil blive ca. 7 mia kr. Den tilpasningsproces, der skal til for at eliminere de her nævnte uligevægtstendenser, vil tage tid, og Sekretariatet henstiller, at der føres en politik, som stræber efter, at den nødvendige omstilling i den indre økonomi forløber så hurtigt og smidigt som muligt. Dette forudsætter, at der i en periode kun er en langsom væks i privat og offentligt forbrug, og at investeringsklimaet i erhvervene er gunstigt. Endvidere forudsætter det, at pris- og omkostningsstigningerne bringes ned, således at erhvervenes konkurrenceevne forbedres, idet det er en betingelse for, at omstillingen kan forløbe uden en uønsket stigning i arbejdsløsheden.

Udenrigshandel og betalingsbalance

For 1973 blev den samlede import opgjort til 46,5 mia kr. Dette er i forhold til 1972 en stigning på 32,2 pct., hvoraf ca. en tredjedel kan henføres til opgangen i importpriserne. De sidste to tredjedele kan tilskrives en usædvanlig stærk vækst i de importerede mængder. Denne vækst skyldes blandt andet, at mange virksomheder havde reduceret deres lagre, medens den særlige importtold var i kraft. Da importtolden blev ophævet den 1. april 1973, var der derfor opdæmmet en ekstraordinær efterspørgsel efter råvarer og halvfabrikata. De stærkt stigende råvarepriser var endvidere med til at fremskynde lagerindkøb for at komme yderligere prisstigninger i forkøbet.

I de to første måneder af 1974 er importen opgjort til 10 mia kr. Dette er i forhold til de tilsvarende måneder i 1973 en stigning på 39,6 pct.

Den samlede eksport blev i 1973 36,9 mia kr. mod 30,1 mia kr. i 1972, d. v. s. en stigning på 22 pct. I eksporttallene indgår ikke den af FEOGA, EF's landbrugsfond, ydede landbrugseksportstøtte, der i 1973 beløb sig til knap 2 mia kr. Stigningen i eksportindtjeningen må siges at være moderat, når de gunstige eksportvilkår, som højkonjunkturen i de industrialiserede lande i 1973 førte med sig, tages i betragtning. Det stærke efterspørgselspres i den indre

økonomi og storkonflikten på arbejdsmarkedet har imidlertid hæmmet industrieksporten. Industrieksporten steg således kun med 16,1 pct. fra 1972 til 1973, mens landbrugseksporten steg med 25,6 pct.

Eksportindtjeningen i de to første måneder af 1974 beløb sig til 7,1 mia kr. eller en stigning i forhold til samme periode sidste år på 28,7 pct.

Merimporten var i 1973 9,6 mia kr., når importen regnes cif og eksporten fob. I månederne januar og februar i 1974 har importoverskuddet været 2,9 mia kr.

Opgørelsen af betalingsbalancen over for udlandet viser for 1973 et underskud på de løbende poster på 2.945 mill. kr. I 1972 var underskuddet på 465 mill. kr.

Penge- og kreditforholdene

Den samlede kreditgivning var i 1973 43 pct. større end i 1972. Det indenlandske kreditmønster var især præget af, at det store boligbyggeri, der blev igangsat i 1972 og begyndelsen af 1973, i løbet af 1973 svingede over fra i særlig grad at belaste pengeinstitutternes udlån til at give sig udslag i øget obligationsudstedelse. Den samlede kreditgivning til erhverv og husholdninger i 1973 lå 66 pct. over 1972-niveauet, hvilket må ses i sammenhæng med det stærke opsving i lagerdannelsen, de store erhvervsmæssige investeringer og det store bilsalg.

Den cirkulerende obligationsmængde nåede ved udgangen af 1973 op på 138,7 mia kr. i nominel værdi eller en nettotilvækst i årets løb på 23,1 mia kr. I 1972 var nettotilgangen 16,9 mia kr. I de to første måneder af 1974 var

Handelsbalancen

	Indførsel		Udførsel		Merindførsel	
Mill. kr.	1973	1974	1973	1974	1973	1974
Januar	3.891	5.269	2.585	3.243	1.306	2.026
Februar	3.305	4.780	2.939	3.864	366	916
Marts	3.505		2.986		519	
April	3.389		2.584		805	
Maj	4.342		3.117		1.205	
Juni	3.642		2.961		681	
Juli	3.388		2.824		564	
August	3.702		2.661		1.041	
September	3.745		3.679		72	
Oktober	4.694		3.624		1.070	
November	4.546		3.314		1.232	
December	4.305		3.670		635	
I alt	46.454		36.944		9.510	

nettotilgangen af obligationer 4,0 mia kr., dvs. 3,3 pct. over den i forvejen meget høje tilgang i de tilsvarende måneder af 1973. I den resterende del af 1974 må der dog forventes en nedgang i nettoudstedelsen i forhold til 1973. Dette må ses på baggrund af den relative nedgang, der skete i igangsættelser af boligbyggeri omkring midten af 1973.

Den gennemsnitlige obligationsrente var i november 1973 på 13,43 pct. og ved årsskiftet 13,90 pct. I slutningen af januar 1974 kom obligationsmarkedet igen under et betydeligt pres, først og fremmest på grund af den stadigt stigende tilgang af obligationer, men også den forøgede prisstigningstakt og renteudviklingen i udlandet må formodes at have spillet en rolle. Resultatet af dette pres på markedet var, at den gennemsnitlige obligationsrente medio april blev opgjort til 16,00 pct.

Den 23. januar 1974 hævede Nationalbanken diskontoen fra 9 til 10 pct., dels fordi man forventede, at Frankrigs udtræden af det europæiske valutaarrangement ville udløse uro på de internationale valutamarkeder, dels på grund af det store underskud på den danske betalingsbalances løbende poster.

Nationalbankens og pengeinstitutternes forhandlinger i november 1973 resulterede i, at udlånsloftet blev forhøjet med 2 pct. De samlede generelle forhøjelser af udlånsloftet blev således kun på 6 pct. i 1973 mod 8 pct. i 1972. Når den stærke stigning i omsætningen i løbende priser tages i betragtning, indebar forhøjelsen på 6 pct. en relativ stramning af udlånsloftet.

I perioden marts 1973 – februar 1974 er forretningsbankernes indlån vokset med 5,1 mia kr. og udlånene med 5,7 mia kr., svarende til en procentvis stigning på henholdsvis 12,5 og 15,7. De tilsvarende tal for de større sparekasser i den samme periode var en stigning i indlånene på 2,5 mia kr. og en stigning i udlånene på 2,7 mia kr., svarende til stigninger på 11,7 pct. og 14,8 pct.

Årsagen, til at udlånsekspansionen i perioden blev langt kraftigere, end den generelle 6 pct. forhøjelse af udlånsloftet betingede, var, at pengeinstitutterne havde en stigende udnyttelsesgrad af de bevilgede kreditter under udlånsloftet.

Nettokapitalimporten i 1973 androg 5,5 mia kr., hvoraf 0,5 mia kr. var offentlig nettolåntagning i udlandet. Af den private sektors nettokapitalimport på 5 mia kr. stammede 2 mia kr. fra optagelse af finanslån.

På grundlag af betalingsbalancestatistikken anslår Nationalbanken, at Danmark ved udgangen af 1973 havde nettopassiver over for udlandet på 21 mia kr. mod 18 mia kr. ved udgangen af 1972.

Priser, forbrug og investering

Meget stærke prisstigningstendenser karakteriserer i øjeblikket den danske økonomi. Således steg forbrugerprisindekset fra februar 1973 til februar 1974

Prisindeks

	Råvare-prisindeks		Engros-prisindeks		Forbruger-prisindeks		Måneds-prisindeks	
	1973	1974	1973	1974	1973	1974	1973	1974
	1968 = 100		1968 = 100		1964 = 100		jan. 1971 = 100	
Januar	135	237	129	163	169,8	194,2	114,2	130,5
Februar	135	250	132	164	171,6	194,8	115,1	131,1
Marts	136		133		172,6		115,9	
April	141		135		174,9		117,3	
Maj	151		139		177,1		119,2	
Juni	157		144		178,5		120,0	
Juli	163		144		179,7		120,9	
August	157		142		180,8		121,6	
September	154		142		182,7		122,9	
Oktober	159		145		184,8		124,0	
November	180		148		187,9		126,7	
December	193		152		190,8		128,4	

med 13,5 pct. Meget tyder på, at de kraftige prisstigninger på råvarer, der er sket i 1973, endnu ikke fuldt ud er slået igennem på forbrugerpriserne.

Prisstigningerne i Danmark er for tiden kraftigere end prisudviklingen hos mange af vore handelspartnere, og dette kan i længden skade Danmarks internationale konkurrenceevne. Således havde Tyskland i februar prisstigninger på 7,6 pct. på årsbasis, Sverige 10,2 pct., Norge 8,8 pct. og U. K. 13,2 pct.

Råvareprisernes stigning er accelereret kraftigt i begyndelsen af 1974. Fra december 1973 til januar 1974 steg råvareprisindekset med 44 point, eller en procentvis stigning på 22. Fra januar til februar var stigningen 5,4 pct. På årsbasis var indekset i februar 85 pct. højere end tilsvarende måned i 1973. Udover olieprodukter er det især råvarer som sølv, kobber, tin, bly og kakao, der har været medvirkende til de kraftige prisstigninger. I den resterende del af 1974 må priserne på råvarer fortsat ventes at ligge meget højt i forhold til 1973-niveauet. En forventet god høst samt afmatningstendenserne i det internationale konjunkturforløb vil dog med stor sandsynlighed resultere i prisfald på flere forskellige råvarer i 1974.

Det foreløbige detailomsætningsindeks for januar 1974 er sæsonkorrigeret 12 pct. højere end for tilsvarende måned sidste år. Nærings- og nydelsesmidler er steget 14 pct., gruppen beklædning m. v. 10 pct. og andre forbrugsvarer 6 pct. På grund af de kraftige prisstigninger i perioden er der sket et mindre fald i de afsatte mængder i detailhandelen som helhed.

I januar og februar blev der nyindregistreret ca. 16.000 personbiler. Dette er et fald i forhold til de samme måneder af 1973 på 14 pct. Faldet må ses i lyset af de stærkt stigende benzinpriser og de kørselsrestriktioner, oliesituationen resulterede i.

Indeks for detailomsætningen

	Værdiindeks		Værdiindeks sæsonkorrigeret		Mængdeindeks sæsonkorrigeret	
	1973	1974	1973	1974	1973	1974
	1968 gnstl. = 100					
Januar	150	168	158	177	128	127
Februar	133		157		125	
Marts	153		156		123	
April	149		159		124	
Maj	158		156		120	
Juni	165		165		126	
Juli	164		164		124	
August	172		170		128	
September	164		174		129	
Oktober	173		173		128	
November	172		174		127	
December	227		176		127	

Fra 1. januar 1974 har Danmarks Statistik ændret den månedlige byggestatistik, således at den nu omfatter boligbyggeriet i hele landet mod før boligbyggeriet i de større byområder. I de 2 første måneder af indeværende år er påbegyndelserne inden for det samlede boligbyggeri, målt i antal lejligheder, faldet med 38 pct. i forhold til samme periode i 1973. Påbegyndelser af énfamiliehuse faldt med 41 pct., mens etageejendomme faldt med 27 pct. Årsagerne til faldet er, dels at kommunerne har fået beføjelser til at regulere antallet af udstedte byggetilladelser, dels den indsnævring af belåningsmulighederne, der blev gennemført i 1973.

Det fuldførte byggeri faldt i de to første måneder af 1974 med 14 pct. i forhold til de tilsvarende måneder i 1973. Det fuldførte etagebyggeri faldt med 48 pct., mens antal fuldførte énfamiliehuse lå på samme niveau som året før.

I februar var der i det samlede boligbyggeri 59.000 lejligheder under opførelse. Det tilsvarende tal i februar 1973 var ca. 66.000.

Produktion og beskæftigelse

Beskæftigelsesniveauet ligger fortsat højt. I februar blev arbejdsløshedsprocenten opgjort til 3,9 pct. I januar var tallet 4,8 pct. og for februar 1973 3,6 pct. Som påpeget af Det økonomiske Sekretariat er det sandsynligt, at der i andet halvår vil ske en efterspørgselsdæmpning herhjemme, og derfor må der forudses en vis stigning i ledigheden i slutningen af 1974.

Ved udgangen af marts stod der ifølge arbejdsformidlingsstatistikken knap 4.600 pladser ledige. Ultimo februar var tallet 4.750. I februar 1973 var der 8.200 ubesatte jobs.

Industriens beskæftigelse og løn

	Antal ansatte		Beskæftigelses-indeks		Lønsumsindeks		Timelønsindeks	
	1972	1973	1972	1973	1972	1973	1972	1973
	1000 pers.		1970 gnstl. = 100					
Januar	404,4	415,8	90,8	95,9	109,9	129,4	120,8	134,9
Februar	402,4	418,5	95,7	100,5	116,6	136,7	121,4	136,0
Marts	403,0	416,2	98,3	89,8	123,8	124,5	125,4	138,6
April	402,9	415,1	99,4	69,5	127,3	100,7	127,6	144,8
Maj	402,9	420,7	97,1	101,3	125,2	154,0	128,5	152,0
Juni	411,5	428,6	99,1	100,6	126,9	155,6	128,1	154,6
Juli	407,7	428,2	59,4	58,0	78,3	92,4	131,8	159,2
August	411,1	426,3	93,8	95,2	120,3	146,2	127,9	153,5
September	412,9	425,5	99,1	101,3	130,8	165,4	131,5	163,3
Oktober	414,2	427,0	99,1	100,8	131,6	167,5	132,4	166,2
November	416,1	426,5	99,9	101,4	134,1	169,3	133,9	166,9
December	412,8	420,5	95,0	91,7	130,3	157,1	137,0	171,4

Industrien beskæftigede i december 1973 i alt 420.000 personer, hvoraf 313.000 var arbejdere. I december 1972 var der beskæftiget 307.000 arbejdere i industrien.

Svend E. Lundgren
23. 4. 1974